

Prof. Dr. Nurdan TÖZÜN ile Söyleşi

Ali ÖZDEN

■ **Nerede doğdunuz, ilk ve orta öğretiminizi nerede tamamladınız, doğduğunuz ve çocukluğunuzu yaşadığınız dönem hakkında bugün hatırlayabildikleriniz nelerdir?**

İstanbul'un en eski ve bir zamanlar payitahtın en "güzide" semtlerinden biri olan Fatih'te doğdum. Matematik öğretmeni bir anne ile hesap uzmanı ve sonradan muhasebe profesörü olan bir babanın çocuğuyum. İlkokul'a semtimizdeki Yavuz Selim İlkokul'unda başlayıp, babamın görevi dolayısıyla Paris'te VIII. Bölgedeki bir kız okulunda devam ettim. Tek kelime Fransızca bilmeden, tuvalet ihtiyacımı zıplayarak ifade ettiğim bu okulda bana taktıkları "Aischa" ya da "Café Turc" isimleriyle birinci dönemin sonunda kendimi ifade edebilecek kadar Fransızca konuşur, dönem sonunda da sınıf birincisi olur hale gelmiştim. Yaşamımın birinci dönüm noktası çalışanın ödüllendirildiği, tembellerin cezalandırıldığı bu okulda olmuştur. O zamanlar Fransızca çok popüler olduğundan ailem dönüşte Notre Dame de Sion lisesine devam etmemi uygun görmüştü. NDS'de okumak bana humanizma'yı aşıladı, yeteneklerimi geliştirmeyi, ezberi, özgür düşünceyi, mizah duygusunu ve merak etmeyi öğretti. Ayrıca edebiyata, tiyatroya ve güzel sanatlara düşkünlüğüm o zamanlarda başladı. Çocukluğumdan hatırladığım bugünün imkanlarının olmadığı zamanlarda sahip olduğumuz değerler; yemyeşil bahçelerde özgürce geçen yaşam, güzel komşuluklar, çok basit şeylerle, örn. bir kutu boya kalemiyle sevinmemiz, kitap sevgimiz, yerli malı kullanmaya özendirilişimiz, boğazımızı yırtarcasına söylediğimiz "andımız", 23 Nisan'larda patlayıncaya kadar çaldığımız trampetimiz, Cumhuriyetin değerleri ve daha niceleri.

1960 ihtilali ve sonrası, darbeler, sıkıyönetimler, Kıbrıs Barış Harekatı dönemlerini yaşamış ve çok etkilenmiş bir 68 kuşağıyım. Yani siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik birçok devrimi yaşamış ve iyi ya da kötü değişimlere tanık olmuş biri olarak anlatacak çok şeyim var.

O zamanlar size çok normal gelen bazı olayların ne kadar farklı boyutlarda olduğunu yıllar sonra anlayınca tarihin gerçek anlamda "tekerrür" ettiğini ve hiçbir olaydan ders alınmadığını daha iyi anlıyorsunuz.

■ **Siz olsanız orta eğitimin hedefinin ne olmasını isterdiniz?**

İsviçre'li psikolog Jean Piaget'nin dediği gibi "Eğitimin esas amacı sadece önceki nesillerin yaptığını tekrar eden birini değil yeni şeyler yapabilen insanı yetiştirmektir."

Bence Orta öğretim insanın tüm hayatındaki yolunu çizen, temel bilgilerin yanı sıra öğrenmeyi öğrenmesine, kendini

keşfetmesine ve geliştirmesine, insan olmanın sırrı ve erdeme ulaşmasına yarayan ve her şeyin temeli olan bir öğrenim sürecidir. Dikkat edin eğitim demedim, öğrenim dedim zira esas amaç bu dönemde gençlere öğrenmeyi öğretmektir. Galileo Galilei'ni şu sözlerini çok severim: *“İnsana hiçbir şey öğretemezsin öğrenmeyi ancak kendi içinde bulabileceğini öğretebilirsin.”*

Ben karar verici olsaydım orta öğrenimin hedefini: “Okuyan, okuduğunu anlayan, öğrenmekten zevk alan, yaratıcı, iletişim kurabilen, kritik düşünceye sahip, çalışmanın değerine ve üstünlüğüne inanmış, insanı insan yapan ahlaki ve toplumsal değerleri bilen, estetik değerlere, kendi kültürünün yanı sıra evrensel kültürlerle saygı duyan, ruh ve beden sağlığını korumasını bilen, çevreye duyarlı, ülkesini seven ve farklılıklara hoşgörü ile bakabilen, sosyal sorumluluklarının bilincinde olan ve çağdaş teknolojiyi kullanmaya yatkın bireyler yetiştirmek” olarak tanımlardım. Bir de buna, bugün için vazgeçilmez olan en az bir, tercihan iki yabancı dili öğrenmeyi eklerdim. Öğrenmenin en kolay olduğu, insana şekil vermenin en kritik olduğu bu evrede şanslı olanlar Allah vergisi zekayı bir tarafa koyarsak aile-okul-öğretmen üçgeni sağlam olanlardır. Sürekli değişen eğitim sistemleri, bilgi ve beceriden yoksun öğretmenler ve değişen öncelikler orta öğrenime ve bir ulusun ilerlemesine en büyük darbeyi vuran unsurlardır. Sonuçta *“nehir yatağında, ağaç toprağında, demir kalıbında şekillenir”*, insanın şeklini de okulu belirler.

■ Tıp eğitiminiz döneminde sizde bırakan olaylar nelerdir?

Ben 68 Kuşağı olduğumu söylemişim. Tüm dünyada esen özgürlük akımından ve savaş karışıklığından toplumun etkilenmiş olduğu, öğrenci olaylarının, toplumsal olayların alabildiğine hareketli olduğu, hiçbir sınavın zamanında yapılamadığı, boykot ve işgallerle geçen, farklı fraksiyonların bağımsızlık, adalet ve eşitlik uğruna kıyasıya çarpıştığı, ölmeyi göze aldığı, acı dolu ama onurlu günlerdi. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nde okudum. Geleneksel bir tıp fakültesinde, çok iyi hocaların ışığıyla yetiştiğimi düşünüyorum. Usta-çırak eğitimi en üst düzeyde aldık. Hocalarımız “role model”imizdi. Temel bilim hocaları bizimle birlik-

te otobüse binerdi, klinisyenlerden otobüse binmeyenlerin mütevazı binek araçları vardı. Alçakgönüllü ama otoriterdiler. Mekana girişleri bile saygı uyandırırdu. Ayağa kalkardık, selam verirdik.

Çoğunlukla çok iyi teorik ders anlatırlardı. Hasta başı pratiklerini hiç kaçırmazdık. O dönemde tek eksikimiz bize hasta sorumluluğu verilmemesiydi. O nedenle gece nöbetlere kalır, sağlık personelinde pansuman ve iğne yapmayı, sonda takmayı, laboranttan idrar bakmayı öğrenmeye çalışırdık. Hatta ameliyathane hemşiresinin iyi tarafına denk gelirse bizi ameliyata sokardı. Bazen de acilde sütür atardık. İdealist, ülkesini ve insanları seven, dost canlısı, empatisi güçlü biraz ürkek ama geleceği umut dolu gençler olarak hayata atıldık. O günlerden anılarımda çok şey var. Her Çapa mezunu aynı anıyı paylaşır: Anatomi hocamız Sami Zan'ın dersleri (ki Hukuk, İktisat, Edebiyat Fak. öğrencileri ön sıraları doldururdu, çünkü hoca ürogenital sistem anatomisi değil seksoloji dersi anlatırdı). O zaman için “avant-garde (öncü girişim) sayılabilecek, basit objelerden yaptığı maketler üzerinde ders anlatması ve sevimli, biraz seks bulaşmış anekdotları hiç unutulmaz. Ürogenital sistem dersinde kullanılan ve orta boy patlıcandan oluşan maketlerden birini evde saklama görevi bana düştüğünde evdekilerin göremeyeceği bir yer bulmakta sorun yaşamış, yine de annemin meraklı bakışından kurtulamamış, ders aracı olduğuna ikna etmekte hayli zorlanmışım.

Ulusal Gastroenteroloji Haftası, 2005, Malatya

O efsane hocanın ölümü de çok trajik olmuştu. Kalp krizi geçirip hastaneye gitmek üzere bir taksiye binmiş, taksi şoförü onu sarhoş zannederek hayli oyalamış ve acile “mevt-en duhul” (Ölü giriş) olarak gelmişti. Ruhu şadolsun.

İlk intramüsküler enjeksiyonumu rahmetli babama yapmıştım. Sanıyorum 4. sınıftan 5’e geçmiştim. Titreyen ellerimle iğneyi kaba etine nasıl sapladığımı hatırlamıyorum. “Acıdı mı?” dediğimde bana: “Yok canım hiç duymadım bile” diyeceğini beklerken: “Bu da bir şey mi, ben ne acılar gördüm!” demişti. Hoş bir maceraydı tıp eğitimi. Heyecan dolu, sıra dışı, yorucu ve zevkli.

Slaytların olmadığı, ders notları ve kısıtlı sayıda kitaptan çalışarak sınıf geçildiği, bilgiye ulaşımın güç olduğu, bilişimin bu denli gelişmediği ve hocanın söylediğinin kanun olduğu, hocaların öğrencilerle poliklinik yaptığı ve öğrencisine “sayın meslektaşım” diye hitap ettiği zamanlar! Hani “anlatsam roman olur” cinsinden keyifli ve sancılı bir eğitim süreci. Artısı ve eksisi ile bizleri oluşturdu.

■ Bugünkü tıp eğitimi ile batı standartlarına ulaşmak mümkün olacak mıdır?

Ne yazık ki hayır. Tıp eğitimi bence hantallıktan kurtulmalı, daha dinamik, amaca yönelik, daha pratik ve öğrenci merkezli olmalı. Saha eğitimi çok önemli. Öğrenci sayısı az, öğretim elemanı sayısı yeterli olmalı. Bugün Türkiye’de 2014 itibarıyla 86 Tıp Fakültesi var ve 51.000’in üzerinde öğrenci kabul ediyor. Öğretim üyesi başına 4.5 öğrenci düşüyor. Ama Türkiye genelinde bu dağılım dengesiz. Gün geçmiyor ki yeni bir Tıp Fakültesi kurulmasın. Bunların öğretim üyesi, alt yapısı, hastanesi, eğitim birimleri çoğu yerde yeterli değil. Taşıma su ile değirmen döndürülüyor. Eğitim programlarına gelince son yıllarda bu konuda epeyce bir kıpırdanma var ama modernleşme adına formel eğitimden saptığımız, çağdaşlaşmak adına fantezilere daldığımız, ayrıntılarda boğulduğumuz oluyor. Sorgulama, araştırma, yeni bir şeyler geliştirme yolunda ufuk açıcı bir eğitim veren tıp fakültesi sayısı çok az. Bazı tıp fakültelerinin eğitim programları yatay geçişe bile izin veremeyecek kadar marjinal. Mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitiminde ölçme –değerlendirme konusunda büyük açığımız var. Bazı tıp fakültelerinde öğretim üyelerinin soru sorma-değerlendirme konusundaki bilgileri yetersiz. Uzmanlık ve yan dal eğitiminde zorunlu rotasyonlar dışında asistan karnesi uygulaması ve bilgi beceri kazandırma kriterleri oturmuş değil. Ölçme değerlendirme subjektif kriterlere dayanıyor.

Diğer taraftan Tıp fakültelerinde başarı kriteri TUS’u kazanmaya yönelik olduğu sürece ideal eğitimden söz edilemez. Amerika bile bugün tıp eğitiminin son 2 yılında “asistanlığa yerleşme programının” stresinin öğrencilerde depresyona yol açtığı gerekçesiyle yeni arayışlar içinde. Bizde ise bu konuda hiçbir gelişme yok.

Heyecan ve coşkuyla Atatürk’ün evinde (2000).

■ Bugünkü tıp eğitiminde yaşanan önemli sorunlar nelerdir?

Tıp eğitimindeki en büyük sorun öğrencilerin yeterli bir eğitim almadan mezun olup hayata atılmalarıdır. Bunu nedenleri şöyle sıralanabilir:

1. Öğretim elemanlarının vakitlerinin büyük kısmını performans nedeniyle hasta bakımına ayırmaları,
2. Alt yapısı ve öğretim üyesi olmayan ya da ders usulü öğretim üyesi çalıştıran çok sayıda Tıp Fakültesinin olması, Tıp Fakültelerinin siyasi malzeme yapılması (kuruluş, öğrenci alımı, uzmanlık öğrencisi kadroları, öğretim kadroları vs.),

3. Deneyimli ve iyi yetişmiş öğretim üyelerinin Tam Gün yasası ile üniversiteden ayrılmak zorunda kalmaları,
4. Maddi getiri sağlamayan eğiticiğin öğretim elemanları tarafından benimsenmemesi, diğer bir deyimle eğiticiği özendirecek bir yapılanma olmaması,
5. Mantar gibi üreyen Tıp fakülteleri, değişen değerler, teknoloji üniversitelerinin hümanistik eğitime darbe indirmesi,
6. Tıp Fakültesi öğretim elemanlarında hakim olan depresyon, motivasyon yokluğunun yanı sıra mevcut sistemde STE kredilerinin zorunlu kılınmaması yani belli aralıklarla öğretim elemanlarının yayın, akademik performans vb gibi faaliyetlerinin denetlenmemesi.

Rekabet ortamı her zaman iyidir ama ülkenin genel sağlık politikalarından sorumlu olan Sağlık Bakanlığının ülkede 86 Tıp Fakültesi varken mezuniyet öncesi Tıp Eğitimi ile bizzat ilgilenmeye soyunması da bana tuhaf geliyor.

■ Akademik gastroenteroloji eğitimi için programlar sizce yeterli midir, iyi bir akademisyen yetiştirmek için olmazsa olmazlar nelerdir?

Orta öğretim dahil hiçbir alanda eğitim yeterli değildir. Eğitim dinamik bir süreçtir. Bizim sistemimizde bazı modern

teknoloji gereçlerini benimseme dışında eğitimin özünde bir reform söz konusu değildir. Batı dünyasını taklit etme, birbirinden esinlenme ve Hamurabi kanunları gibi hep aynı minvalde eğitim döngüsünü sürdürme söz konusudur. Önce eğiticilerin eğitimi gereklidir. Nasıl ki iyi bir öğretmen ilköğretimde geleceğinizi çizerse mezuniyet sonrası eğitimde de "role model" olan eğiticiler yaşamınıza yön verir. İyi bir akademisyen yetiştirmek için gerekli olan koşullar: motivasyon, alt yapı ve insan gücüdür. Herkes akademisyen olmak zorunda değildir. Bazıları çok iyi bir teknisyen olabilir, bazılarının da eğitim verme/akıl hocalığı (mentor'luk) yeteneği vardır. Türkiye de geçerli olan felsefe bir kişinin özünde iyi endoskopist, iyi eğitici, iyi yönetici, iyi araştırmacı gibi tüm meziyetleri bir araya getirmesidir. Bu nedenle alanında kendini gösteren uzman hekimlerin belli bir süre sonra heves ve yetenekleri ne olursa olsun Doçent ve sonra da Profesör olmaları beklenmekte ve bazen şartlar zorlanmaktadır. Oysa batı dünyasında akademisyenin tanımı günümüzde çok değişmiş, en az temel bilim alanlarının birinde doktora yapmış, araştırmaya meraklı, eğitici özellikleri olan klinisyen ya da temel bilim insanları akademisyen sıfatına layık görülür olmuştur. Ayrıca eğitim programları akademisyenliğe prim vermemekte, araştırmaya özendirilmekte, mesleki yeterlilik ve yetkinlik, yapılan endoskopik işlemlerin sayısı ile ölçülmektedir.

■ Uzmanlık eğitimi için hazırlanan eğitim programları yeterli midir, bu konuda önerileriniz var mı?

Program hazırlamak yeterli değildir. Onun eksiksiz uygulanması, uygulanmadığında da bunun bir yaptırımı olması gerekir. Türk Gastroenteroloji Derneği Yeterlik Komisyonu'nun uzun çabalar sonucu geliştirdiği uzmanlık eğitim programı ülkemizde gastroenteroloji eğitimi veren kaç merkez tarafından uygulanmaktadır? Asistan karnesini hakkıyla uygulayan kaç merkez vardır? Uzmanlık öğrencilerine düzenli olgu sunumu, seminer, multidisipliner toplantı (radyoloji, patoloji, cerrahi vb.) olanağı sunan, kongrelere katılmasını sağlayan, öğrencinin bilgi ve becerilerini doğru bir şekilde ölçen ve değerlendiren, yayın yapmasını güdüleyen kaç ihtisas merkezi saya-

Ulusal Gastroenteroloji Haftası, 2005, Malatya

biliriz? Performans sisteminin yerleşmesiyle birlikte yan dal öğrencileri hasta hizmeti ummanında sürüklenmekte olan birer sal haline gelmişlerdir. Rutin işlerden başlarını kaşıyacak halleri yoktur ve güçbela yaptıkları bir tezle mecburi hizmet trenine binmektedirler.

10 yıldır birlikte çalışmakta olduğum Avrupa Gastroenteroloji ve Hepatoloji Board'u 2013 yılında asistan eğitim rehberini yenilemiştir. *Blue Book* adı verilen ve kapsamlı bir el kitabı olan bu rehber tüm AB ülkeleri ve assosiyе ülkelerde eğitimin harmonizasyonu amacıyla yapılmış bir yol haritasıdır. Gastroenterolojinin temel bilgi ve yetkinliklerini belirleyen bu kitapta ayrıca 4 ileri modül (**Hepatoloji, beslenme, endoskopi ve sindirim sistemi onkolojisi**) eğitimi ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. İlave olarak bu eğitimlerin karnesi de verilmektedir. Türk Gastroenteroloji Derneği Yeterlik Komisyonu da bu konuda ayrıntılı bir eğitim programı geliştirmiştir. Kişisel düşüncem TGD'nin yan dal eğitim programlarının benimsenmesi, yukarıda belirttiğim ileri gastroenteroloji eğitim programlarının yeniden tanımlanması ve bunların eğitim kurumları tarafından aksatılmadan uygulanması konusunda yönlendirici ve yaptırımcı olması gerektiği yönündedir.

Ayrıca iki önemli nokta daha var. Birincisi AB ülkelerinde olduğu gibi bizde de, asistanların oluşturduğu ve gereğinde uluslararası komisyonlara temsilci gönderen bir yapının en kısa zamanda oluşturulması böylece eğitimde paydaş sayısının artırılması gerekir. Diğer önemli nokta da uzmanlık öğrencilerinin ulusal yeterlik sınavı ve Avrupa gastroenteroloji yeterlik sınavına girmelerinin teşvik edilmesidir. Bu konuda derneğimize büyük görev düşmektedir.

■ Geriye baktığımız zaman bugün bilimsel gastroenterolojide mi yoksa uygulamalı klinik gastroenterolojide mi ilerleme vardır?

Klinik Gastroenteroloji elbette daha önde olmuştur. Bugün ülkemizde dünyada yapılan girişimsel işlemlerin hemen hepsi aynı zamanda hatta bazen daha önce başarı ile gerçekleştirilmektedir. Disiplinler arası işbirliği gelişmiştir. Özellikle girişimsel radyolojide ve patolojide bunu net olarak gözlemlemekteyiz. Bu işlemler aynı zamanda akçeli işler olduğundan maddi ve manevi tatmini sağlamaktadır. Klinik tıpta tanı yöntemlerinde olduğu kadar tedavi panelinde de önemli gelişmeler olmuştur. Ancak bilimsel gastroenteroloji daha geriden gelmektedir. Birincisi ödül ve takdiri azdır, ikincisi akademik

yükselmeler dışında zorunluluğu yoktur (gerçekte öyle değildir), üçüncüsü hekimlerin çoğunun buna zamanı yoktur. Son olarak da ne kurumların ne de yüksek öğretim kurumunun bilimsel gastroenteroloji alanında zorunlu olarak getirdiği bir kural yoktur. Bilimsel araştırmalar daha fazla mali kaynak gerektirmekte ve eldeki olanaklar buna elvermemektedir. Ancak bunlara sığınıp bu alanlarda araştırma ve yayın yapma da hoş görülebilecek bir mazeret değildir. Akademia'da **"Publish or perish"** (ya yayın yap ya da yok ol) baskısı kalitesiz, bilimsel değeri olmayan çalışmaların artmasına yol açabilir. Bu nedenle üniversiteler, eğitim kurumları ve ulusal bilim kuruluşları bir orta yol bulmalı, uzun soluklu, ses getiren bilimsel çalışmaları zorunlu kılmalı ve ödüllendirmelidir.

■ Üniversitelerimiz kurumsal kimliklerini batı standartlarına getirebilmiş midir?

Ne yazık ki hayır. Dahası bir "Türk üniversitesi" kavramını bile geliştiremedik. Harvard bir Amerikan üniversitesi, Charité bir Alman üniversitesi, Sorbonne Fransa'nın neredeyse simgesi, Oxford ya da Cambridge marka İngiliz üniversiteleridir. Kurumsal kimlik uzun yıllar süren bir çalışmayı, tutarlılığı, sürekliliği ve kolektif çalışmayı gerektirir. Üniversite önce ne ile tanınmayı, hangi alanda kendini geliştirmeyi hedeflediğine karar vermeli, öne çıkacağı alanları belirlemelidir (örn. mühendislik, sağlık bilimleri, yönetim bilimleri vs.). Sadece sağlık ve ona yakın alanlarda gelişmiş bir üniversite olabilir ya da ARGE çalışmalarına ve projelere ağırlık veren, sanayiye katkıda bulunan araştırmacı ve yaratıcı özellikleri ön plana çıkan bir kurum olarak kimliğini belirler ve onu geliştirir. Bunların önünde teorik olarak hiç engel yokmuş gibi durmaktadır. Ancak "gerçek yaşam"da mali özerkliğin olmayışı, kısa vadeli başarılarla endekslenmiş olma, siyasetin üniversite içine girmesi ve manipülasyona imkan vermesi, araştırma ve çalışmalarda batıların "continuity" adını verdikleri devamlılığın olmayışı, değişen yönetimlerin "benim projem" başlığı altında bir öncekileri yok saymaları ve statükocu düşüncenin "yenilik" kavramına karşı duruş sergilemesi kurumların kimliğinin gelişmesi yönünde en büyük engellerdir. Son zamanlarda tercih dönemlerinde her üniversitenin "en iyisini ben yaparım" söylemiyle iyi öğrenciyi kapma gayretleri aslında vakıf üniversitelerinin de devreye girmesiyle alevlenen rekabet ortamının getirdiği olumlu bir rüzgardır. Ama bunun arkasını "markalaşma, uluslararası rekabet gücü ve mükemmellik" gibi değerler ile doldurmak gerekir.

Ulusal Gastroenteroloji Haftası, 2005, Malatya

■ Ülkemizde özgün bilimsel araştırmanın durumu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Türkiye de özgün bilimsel araştırma fevkalade azdır. Her şeyden önce belli bir konuda çalışan ve ciddi bilgi birikimi olan akademisyen sayısı azdır. Bunun neden böyle olduğu sorulduğunda alt yapı ve kaynak azlığı, nitelikli eleman eksikliği, bilimsel araştırmayı güdüleyecek sistemin olmayışı gibi çok çeşitli bahaneler ileri sürülecektir. Ancak esas neden bilime gereken önemin verilmemiş olması, kültürel ve bilimsel yönden az gelişmişlik, politikanın bilimsel kurumlara bulaşmış olması, akademik yükselme için gerekli kriterlerin başka ülkelere kıyasla “light” oluşu, uzun soluklu, özgün araştırmalar yerine uluslararası çalışmaların benzeri olan “replika” çalışmalara ve kısa sürede sonuçlanan çalışmalara yönelmek, akademik çalışma için gerekli olan bilimsel düşünce, etik, ekip çalışması, yaratıcı düşünce gibi değerlerin ilköğretim yıllarında kazandırılmamasıdır. Bilimsel araştırmaların çok azının ülke ekonomisine ve sağlığına yön verecek “patent”lere dönüşmesi ve yayınlarımızın uluslararası literatürdeki etki değerinin düşük olması bunun en iyi kanıtıdır. Ayrıca özgün yayın için ülkenin bilim ve teknoloji açısından öncelikleri de belirlenmemiştir.

Türkiye’de milyon kişi başına düşen yayın sayısı 2013 itibarıyla 311’dir. Oysa 2009 yılında bu rakam 343 olup dünya sıralamasında Türkiye 18. sırada bulunmaktaydı. 1979-2011 yılları arasında Tıp Bilimleri alanında etki değeri en yüksek dergilerde yayınlanan makale sayısı 243 olup bu sayı batı Amerika ve İngiltere gibi batı ve Japonya gibi doğu ülkelerinin sayılarının altındadır. Uluslararası atıf sayısı bakımından Türkiye bugün 27. sırada yer alıyor. Özetle Türkiye’nin bir buluşa yönelik özgün araştırmalara, özgün yayınlara ve daha iyisi teknolojiye dönüşecek, tedaviye yansıtacak ve ülke ekonomisine katkıda bulunacak çalışmalara gereksinimi vardır. TÜBİTAK’ın yayın teşviği ile ilgili çabaları olumludur, ancak üniversiter sistem belli bir zaman sonra herkesi doçent yapmaya yönelik olarak devam eder, çıta yükseltilmezse hiçbir yere varılamaz. 200-500 USD’da makale yayınlayan dergilerde kalitesiz yayın yapıldığı, “polyauthoritis giftosa” tabir edilen, çalışmadan hiç haberi olmayan kişilerin hediye verilir gibi yazar listesine eklenerek eser türetildiği, ya da bir çalışmayı 2-3 makaleye bölerek “salami publication” yapıldığı, arkadaşının eserine makale ile hiç ilgisi olmasa da atıf yapıldığı sürece özgün yayın kriteri asla sağlanmayacaktır.

■ **Bugün geçmişe baktığınız zaman yapılması gerekenin te yapılmayan neler görmektesiniz?**

“21. yüzyılda hala atamızın “Hayatta en Hakiki Mürşid İlimdir” sözü gerçekleşmemiştir. Bilimin gelişmesine en büyük engeller bence şunlardır:

- Bilim politikalarının geliştirilmemesi,
- Ülkenin ihtiyacı olan öncelikli bilim alanlarının belirlenmemiş olması,
- İster sağ ister sol olsun en üst düzeydeki bilim kurumlarının siyasi erkin ya da siyasi görüşlerin etkisi altında kalması,
- Bilim kurumlarına, özellikle üniversitelere yapılan atamalarda bilimsel aktiviteden ziyade politik/siyasi görüşlerin ya da rutin işlerde başarılı olma kriterinin tercih sebebi olması,
- Kurumlar arası rekabetin özellikle iyi öğrenciyi çekebilme ile sınırlı kalması, iyi araştırmacı, iyi eğitici ya da iyi hekim konusunda aynı özenin gösterilmemesi,
- Tam gün yasasının gerektiği şekilde uygulanmaması ve bu üç özelliği birleştiren akademisyenlerin çoğunun kısmi zamanlı çalışmaya ya da özel sektöre geçmesi ile meydana gelen boşluk,
- Bilim adamının maddi ve manevi olarak özendirilmemesi ve araştırma/bilimsel çalışmanın performansa yansımaması.

Kısacası Darwin'in klasikleşmiş, çok güzel cümlesini anmadan edemeyeceğim: “Bilim ve sanat, bir kuşun iki kanadı gibidir. Bu iki kanadı kullanabilen toplumlar uçar ve özgür olurlar. Uçamayanlar ise tavuk olur. Tavuk toplumu, önüne atılan bir avuç yemi gagalarken, arkadan yumurtalarının alındığının farkında bile olmaz !”

■ **Gastroenterolojinin hepatoloji, İBH, ileri girişimsel endoskopi gibi yan dallarının oluşması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?**

Temel gastroenterolojinin kapsamlı bir eğitimle eksiksiz verilmesi, hepatoloji ve endoskopinin ise ileri eğitim alanı olarak kabul

edilmesinden yanayım. Tek bir alanda örn. endoskopi ağırlıklı yetişenler resmin bütününe görmekten ve holistik yaklaşımdan uzak kalma riskini taşıyor. Birlikte çalışmakta olduğum Avrupa Board'u geçtiğimiz yılda gastroenteroloji eğitiminin temel ilkelerini içeren “Blue Book” yani anayasasını çağımız koşullarına göre yeniledi. Yukarıda sözünü ettiğim gibi bu programda 3 yıllık temel gastroenteroloji eğitimine ek olarak endoskopi, beslenme, hepatoloji ve sindirim sistemi onkolojisi modülleri var. Bence fazla fragmente olmaktansa böyle 1-2 yıllık ileri eğitimler daha iyi. Bunların sonunda sertifika verilmesi öngörülüyor. Karaciğer naklinin yaygınlaşması ile birlikte karaciğer uzmanlarına, ulusal kolon kanseri tarama programının başlamasıyla da iyi gastroenterolog-endoskopisteler olan ihtiyaç artmıştır. Ülkemizdeki gastroenterolog açığının ivedilikle kapatılması gerekmektedir. Eski bir latin atasözü: *Natura Abhorret Vacuum* “Doğa boşluktan nefret eder” der. O nedenle boşluklar daima başkaları tarafından doldurulur. Bu sorun hepimizi yakından ilgilendiriyor.

■ **Üniversiter eğitimde yarın için önerileriniz varsa lütfen söyleyiniz.**

“Universitas” yani lonca teriminden türeyen üniversite kavramı bağımsız ve ortak çıkarları olan kişilerin oluşturduğu bir topluluk olarak eğitim, araştırma, kamu hizmeti ve ulusal değerleri oluşturma gibi çok yönlü misyonu içermektedir. Bu nedenle Fransızlar üniversitede okuyan kişiye “élève” (öğrenci) değil “étudiant” (araştırmacı) derler. Üniversiteler tek tip

■ **Ulusal Gastroenteroloji Haftası, 2000, Antalya**

insan yetiştirmekten sorumlu fabrikalar değildir. Diğer taraftan ülkeler arasındaki duvarların yıkılması, serbest dolaşım ve küreselleşme artık “dünya insanı”nın yetiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Akademik hareketlilik, öğrenci değişim programları, uzaktan eğitim ülkeler arası bilgi ve kültür değişimini kolaylaştırmıştır. Çağımızda her rüzgarda yelken açabilecek insana ihtiyaç vardır.

Ben kendi açımdan ülkemizin ihtiyaçlarına yönelik ama evrensel insanı yetiştiren, özgün araştırmalara zemin oluşturan ve güdüleyen, öğrenmeyi öğreten, özgür düşüncüyü teşvik eden, öğretim elemanlarının zevkle eğitim verdiği, maddi ve manevi yönden tatmin olduğu, ancak sürekli eğitim döngüsünün ve kalite yönetiminin vazgeçilmez olduğu, etik değerlere ve işbirliğine inanmış, bugünün ve yarının gelişmiş Türkiye’sinin nitelikli, kültürlü ve üretken insanlarını yoğuran bir üniversite eğitim sistemi hayal ediyorum. Bence bu zor değil ve 3 faktöre bağlı: **İyi liderler, uygun ortam ve kurallar.** Ülkemiz buna her yönden hazır olmalı. Bilimsel ahlak geliş-tikçe üretim artacak ve refah bunu izleyecektir. Ülkemizin buna ihtiyacı var.

■ **Tam gün hakkında düşündükleriniz, olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?**

Baştan beri hekimin tam gün çalışmasının taraftarıyım. Bu hem kurum hem de hekimin kendisi için en ideal çalışma tarzıdır. Ancak koşullar her iki tarafı da mutlu edecek şekilde düzenlenmiş olmalıdır.

Bir kere hekim maddi olarak tatmin edilmeli, standartlarından taviz vermeden yaşayabilmelidir. Günümüzdeki performans sistemi bunun karşılığı olmamıştır. 8 dakikada bir hasta görülmesinin istendiği sistemde değil muayene etmek öykü almak bile olası değildir. Ayrıca sistem; sahtekarlığı, doyumsuzluğu ve hırsı körüklemekte, aynı birimde çalışan kişileri zaman zaman karşı karşıya getirmekte, bilimsel faaliyetler, öğrenci eğitimi ve kişinin mesleki gelişimine ket vurmaktadır. Yurt dışında olduğu gibi, aşırıya kaçmadan, öğretim elemanının kurum içinde özel muayenesini yapabildiği ve gelirini kurum ile paylaştığı bir özel sistem daha yararlı gibi gözükmektedir.

Ayrıca eğitim kurumları her türlü hastanın başvurduğu bir dispanser olmaktan kurtulmalı ancak ileri teknoloji ve deneyim gerektiren akademik vakaların ağırlıkta olduğu referans merkezleri haline gelmelidir. Böylece öğrenci, asistan ve öğretim elemanları eğitim, araştırma ve hizmet yükümlülüklerini daha iyi yerine getirecekler ve verim artacaktır. Elbette bunun gerçekleşmesi aile hekimliği kurumunun yerleşmesi ve aldıkları eğitimin çıtasının yükseltilmesiyle mümkündür.

Son söz:

Bir şey gerçekleşene kadar hep imkansızmış gibi gözüktür.

Nelson Mandela

Bana bu çok önemli konularda fikirlerimi beyan etme imkanı verdiğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Nurdan TÖZÜN

Cehaletin yarattığı karanlık sonsuza dek sürmez.

Yaklaşık üç yıldır umutsuzca, Nurdan Tözün Hoca’dan kendisine sorduğumuz soruların yanıtını bekliyoruz. O yazmamakta ne kadar ısrar etse de biz vazgeçemedik adım adım izledik. Nihayet söyleşi geldi.

Çok mutlu oldum çünkü zaman hesaplaşma zamanı. Nurdan Hoca’ya Tıp Fakültesi dekanı olduğu dönemde “İstanbul Belediye Başkanı olmak istiyorsan acele karar ver ve söyle” dedim. İş ciddiye almadı. Hatta şaka yaptığımı söyledi. O kendindeki ateşi fark edememişti ama biz fark ettik. Demek

ki insanın kendini kendisinin keşfetmesi gerekiyormuş. Shakespeare’in dediği gibi “Olmak ya da olmamak için karar verme zamanıdır”.

Bazılarının aldığı eğitimle farklılaşmış olabileceğini unutmamalıyım. Onda farklılığı yaratan aldığı eğitimin kendisiyle tanışmasına zemin hazırlamasıdır. Kendisiyle tanışıp, kendisiyle savaşıp, barışı sağlayan kendine hoca olur. İşte artık onu gerçeğin peşinde koşmaktan kimse alıkoymayız. İstesek de onun yürüyüşünü durdurmanız mümkün değildir. Kıskan-

mayın, engel olmayın ona, yolculuğuna destek verip siz de farklılaşın. Yoksa kendiniz gibi olanlarla seyirci olursunuz ve karanlığa davetiye çıkarırsınız.

Artık kutsalını yarat ve farklılaşmış olanlarla bir olup yola koyul. Bu ülkenin sahihsiz olmadığını yüksek sesle dile getir ki çoğalsınız. Kendini kendinde saklayarak meydanı boş bırakıyorsunuz. İçindeki ateş seni yakmadan sen meşaleni yak. Kararını ver! Seni; ne kendin ne de arkadaşların yalnız bırakmayacaktır. Bu ülke değerlerine saygı duymayı öğrenecektir. Sorularımıza yanıtlarınız için binlerce teşekkür. Bu söyleşi kısa bir sürede sayısız insana ulaşacaktır. Bu söyleşiden hepimizin çok şeyler öğreneceğine inanıyorum.

İnsan olmanın da, kadın olmanın da, erkek olmanın da, adam olmanın da, ana olmanın da yolu eğitimden geçiyor.

İnsanımızı çağdaş eğitimden yoksun bırakanlar amaçlarına ulaşsa da gerçek olmayanın varlığı sanal olarak kalmaya mahkûmdur.

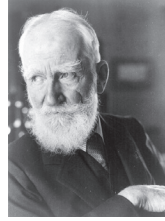
Anadolu aydınlanması bu toprakları ışıklar ülkesine çevirerek binlerce yıllık Anadolu'yu özgür düşünceye, bilime ve akla vatan yapmıştır. Dün karanlıkta varlığını sürdürenler bugün güneşi balçıkla sıvamaya çalışıyorlar. Anadolu aydınlanmasının bittiği yerde ot bitmez. Bu ülkede onlarda yaşam boyu sürekli eğitim programına alınmalıdır.

Unutmayın farklılaşmadır evrimi de devrimi de zorlayan. Farklılaşmayan toplumlar hep geçmişte yani tarihte kalacaktır. Geçmişin bilgileriyle bugüne yol ve yön vermek akıl işi değildir. Geçmiş bilgilerle önünü göreceğini zannedenlerin sonunu tarih yazıyor. Günümüzdeki bilgi birikimi milyarlarca yıllık birikimin milyarlarca katıdır. Evrene ve insana saygısızlık felaketin habercisidir. Toplumumuzu geçmişte bırakamayız, onu bu güne ve yarına taşımak insani görevimizdir.

Cehaleti ve ihaneti ödüllendirmek, bilimi ve bilim adamını aşağılamak insana ve bu topraklara ihanettir.

İşte böyleydi Nurdan Hoca'nın söyleşisinin bana düşündürdükleri. **“Her şey anlaşıldı, sır okulda ve eğitimde”.**

Prof. Dr. Ali ÖZDEN

GEORGE BERNARD SHAW
(1856-1950)

*Kaplan adamı öldürmek isterse adı vahşilik, adam kaplanı öldürmek isterse adı spor olur.
Suç ile adalet arasındaki fark da bundan büyük değildir.*